

Przewodniczący delegacji NRD określił układ między Polską i NRD jako początek nowego etapu stosunków między obu państwami wyrażający się w stawianiu nowych zadań we wszystkich dziedzinach współpracy między obu państwami.

W sprawie wpływu zawartego układu na próby nawiązania stosunków dyplomatycznych NRF z państwami socjalistycznymi przy zachowaniu przez rząd zachodnoniemiecki dotychczasowych podstaw swej polityki wschodniej, W. Ulbricht stwierdził:

„Z tekstu Układu o Przyjaźni, Współpracy i Wzajemnej Pomocy wynika jednak jasno, że nawiązania stosunków dyplomatycznych z krajami socjalistycznymi w Europie nie da się pogodzić z utrzymaniem roszczeń do wyłącznego reprezentowania i z doktryną Hallsteina”⁷.

Zawarty między Polską i NRD Układ o Przyjaźni, Współpracy i Wzajemnej Pomocy stanowi doniosłe wydarzenie nie tylko w stosunkach między obu państwami, lecz wnosi również nowe elementy do całokształtu problemu niemieckiego. Nie podejmując na tym miejscu merytorycznej analizy treści powyższego układu, ani też nie konfrontując jego postanowień z innymi umowami Polski tego typu, trzeba przede wszystkim podkreślić, że zawarcie tego aktu wypełniło lukę w systemie dwustronnych umów sojuszniczych, jakimi Polska jest związana z innymi państwami socjalistycznymi.

Patrząc na zagadnienie sojuszu między Polską a NRD z formalnoprawnego punktu widzenia, stwierdzić trzeba, że podstawy prawne tego sojuszu sprecyzowane zostały w Układzie Warszawskim podpisanym w dn. 14 V 1955 r., a którego stronami m. in. jest Polska i NRD, choć polityczne, ideologiczne i ekonomiczne przesłanki tego sojuszu stworzone zostały już wcześniej⁸. Obecnie, obok więc sojuszu opartego na Układzie Warszawskim, Polska związana jest z NRD dwustronnym Układem o Przyjaźni, Współpracy i Pomocy Wzajemnej, podobnie jak z szeregiem innych państw socjalistycznych.

Józef Muszyński

GLÓWNE ZAŁOŻENIA DZIAŁALNOŚCI SEKRETARIATU DO SPRAW OGÓLNO- I ZACHODNIONIEMIECKICH W NRD

Rozbieżności w poglądach na problemy ogólnoniemieckie i zjednoczenie Niemiec, jakie występują w polityce realizowanej z jednej strony przez NRD, z drugiej — przez NRF, stanowią zasadniczą przeszkodę w procesie przywrócenia jedności tego kraju.

Stanowisko rządu NRF, opierające się niezmiennie na założeniu, iż istnieje tylko jedno państwo niemieckie, reprezentowane prawnie przez NRF i terytorialnie pokrywające się z obszarem Rzeszy Niemieckiej w granicach z 1937 r., wytworzyło sytuację głębokiego impasu w rozwiązaniu problemu niemieckiego.

Rząd NRD przeciwnie — uznając za fakt istnienie dwóch suwerennych państw niemieckich, wielokrotnie podejmował próby nawiązania kontaktów z rządem NRF i przystąpienia do rokowań nad stopniowym zbliżeniem obu państw oraz wspólnym rozwiązywaniem problemów stojących przed Niemcami¹.

⁷ Tamże.

⁸ B. Wiewióra, *Niemiecka Republika Demokratyczna — sojusznik Polski Ludowej*, „Przegląd Zachodni” 1959, nr 5, s. 16.

¹ Bogatą dokumentację tej problematyki zawiera seryjna publikacja pt. *Dokumente zur Aussenpolitik der Regierung der Deutschen Demokratischen Republik* (t. 1—12, Berlin 1954—1966), oraz wydane przez Ausschuss für Deutsche Einheit broszury: *106 Vorschläge der Deutschen Demokratischen Republik zur Wiedervereinigung. Eine chronologische Dokumentation*, ss. 47 oraz *Wiedervereinigung nur über Verhandlungen der beiden deutschen Staaten*, ss. 31.

Nowe elementy do stosunków między dwoma państwami niemieckimi wniosło utworzenie w NRD Sekretariatu Stanu do Spraw Ogólnoniemieckich. Powołanie tego rodzaju organu rządowego usunęło w strukturze władz naczelných NRD pewną lukę i stworzyło ogniwo, którego kompetencje obejmują problemy wynikające z podziału Niemiec na dwa odrębne państwa².

Na XI plenum Komitetu Centralnego SED, które odbyło się w dniach 13—18 XII 1965 r., I sekretarz KC SED Walter Ulbricht w przemówieniu wygłoszonym w dn. 18 XII, nawiązując do problemu wzajemnych stosunków obu państw niemieckich, podkreślił, iż rząd NRD zamierza, mimo wrogiego ustosunkowania NRF, kontynuować politykę pokojowego współistnienia zarówno z NRF, jak i z innymi państwami kapitalistycznymi. W związku z tym rząd NRD postanowił utworzyć Sekretariat do Spraw Ogólnoniemieckich. Utworzenie takiego Sekretariatu stwarza — jak stwierdził W. Ulbricht — możliwości innych bezpośrednich stosunków z rządem zachodnoniemieckim³.

Równocześnie, tego samego dnia, Rada Ministrów NRD podjęła uchwałę o powołaniu do życia Sekretariatu Stanu do Spraw Ogólnoniemieckich⁴, mianując Joachima Herrmanna sekretarzem stanu kierującym pracami tego organu⁵.

Pierwsze posiedzenie nowo utworzonego Sekretariatu, odbyło się 13 I 1966 r. Ukonstytuowała się wówczas również Rada do Spraw Ogólnoniemieckich złożona z członków powołanych, za zgodą przewodniczącego Rady Ministrów NRD, przez sekretarza stanu J. Herrmanna⁶. W skład Rady weszło szereg osobistości życia publicznego NRD⁷.

W imieniu Sekretariatu Stanu do Spraw Ogólnoniemieckich, J. Herrmann złożył na pierwszym posiedzeniu obszernie oświadczenie koncentrujące się na przedstawieniu i analizie stanowiska rządu NRD wobec spraw normalizacji stosunków między obu państwami niemieckimi i zagadnień drogi wiodącej do jedności⁸. Oceniając krytycznie dotychczasową politykę ogólnoniemiecką rządu NRF, J. Herrmann przeciwstawił jej politykę rządu NRD, opierającą się na następujących założeniach.

² Należy wspomnieć, iż w dn. 7 I 1954 r. Rada Ministrów NRD postanowiła utworzyć na wniosek prezesa Rady Ministrów Otto Grothewola, Komitet do Spraw Jedności Niemiec (*Ausschuss für Deutsche Einheit*). Miał on zajmować się całokształtem spraw powstających w toku opracowywania traktatu pokojowego z Niemcami oraz problemów związanych z przywróceniem jedności Niemiec jako państwa niepodległego, demokratycznego i pokojowego. Na wniosek prezesa Rady Ministrów kierownictwo Komitetu objął wiceprezes Rady Ministrów dr H. Loch, a sekretarzem został prof. A. Norden, mianowany jednocześnie sekretarzem stanu. Wykonanie uchwały o powołaniu Komitetu i podjęcie związanych z tym zarządzeń zlecono prezydium Rady Ministrów („Dokumentation der Zeit” — Informations-Bericht 1954, nr 63, s. 4044). Komitet do Spraw Jedności Niemiec rozwiązano w marcu 1962 r. w związku z utworzeniem Komitetu do Studiowania i Zmiany Stosunków Społecznych w Niemczech Zachodnich (*Komitee zum Studium und Veränderung der gesellschaftlichen Verhältnisse in Westdeutschland*). Por. J. R., *Utworzenie w NRD Komitetu do Studiowania i Zmiany Stosunków Społecznych w Niemczech zachodnich*. „Przegląd Zachodni” nr 3/1962, s. 128.

³ „Neues Deutschland” z 18 XII 1965, s. 12.

⁴ „Dokumentation der Zeit” — Informations-Bericht 1966, nr 350, s. 59.

⁵ Joachim Herrmann urodził się w 1929 r. Pochodzi z Berlina z rodziny robotniczej. Po wojnie początkowo pracował jako robotnik, a następnie jako dziennikarz. Kolejno był praktykantem w „Berliner Zeitung”, dziennikarzem w młodzieżowym tygodniku „Start”. Potem objął stanowisko naczelnego redaktora „Junge Welt”, centralnego organu FDJ i wybrany został sekretarzem Rady Centralnej tej organizacji. Przed objęciem stanowiska sekretarza stanu do spraw ogólnoniemieckich, szereg lat był naczelnym redaktorem dziennika „Berliner Zeitung”.

⁶ „Berliner Zeitung” z 14 I 1966, s. 1.

⁷ „Neues Deutschland” z 14 I 1966, s. 1.

⁸ „Neues Deutschland” z 14 I 1966, s. 3.

będących zarazem wytycznymi działalności Sekretariatu Stanu do Spraw Ogólnoniemieckich:

1) podjęcie rokowań między obu państwami niemieckimi przy zachowaniu pełnego równouprawnienia stron. Rząd NRD tego rodzaju rokowania gotów jest podjąć w każdym czasie i miejscu;

2) przystąpienie do rozmów gospodarczych i handlowych między obu państwami niemieckimi. Zacieśnianie i rozwijanie kontaktów gospodarczych leży bowiem w interesie obu stron. Jednocześnie stosowany dotychczas przez państwa należące do NATO bojkot gospodarczy NRD winien być zaniechany;

3) doprowadzenie do zmiany lub uchylecia tej części ustawodawstwa NRF, które utrudnia kontakty między obywatelami obu państw niemieckich, traktując je jako potencjalne przestępstwo. Dotyczy to przede wszystkim uchylecia obowiązywania zachodnioniemieckiego kodeksu karnego oraz nowelizacji materialnego prawa karnego w NRF;

4) przecistawianie się dotychczasowej rewizjonistycznej polityce rządu NRF, stanowiącej przeszkodę w porozumieniu między Niemcami;

5) stojąc na stanowisku, iż problem niemiecki może być rozwiązany jedynie przez samych Niemców, przyjęcie propozycji I sekretarza KC SED, wysuniętych pod adresem NRF w dniu 1 I 1966 r., za podstawę rokowań między dwoma państwami niemieckimi⁹.

Wskazując na różnice w funkcjach i roli, jaką w obu państwach niemieckich spełniają rządowe organa do spraw ogólnoniemieckich¹⁰, oraz na różnice w treści pojęcia „do spraw ogólnoniemieckich” (*für gesamtdeutsche Fragen*), oświadczenie Sekretariatu Stanu stwierdza, że:

„Jeśli chodzi o nas (tj. NRD — przyp. J. M.), to będziemy Sekretariatem Stanu do Spraw Ogólnoniemieckich w najściślejszym tego słowa znaczeniu. U nas nazwa ta posiada doniosłe znaczenie, ponieważ NRD jest za zjednoczeniem; wychodzimy przy tym z założenia rzeczywistego położenia Niemiec, a nie ze stanowiska iluzorycznych życzeń. Posługujemy się słowem „ogólnoniemiecki” nie jako parawanem polityki niezmiennie odrzucającej rokowania i spychającej Niemcy w przepaść atomowego uzbrojenia. Widzimy nasze zadanie w tym, aby czynić i popierać konkretne i pożyteczne kroki wiodące ku zbliżeniu obu państw niemieckich”¹¹.

Pragnąc zapobiec pogłębiającej się odrębności obu państw niemieckich, oświadczenie Sekretariatu Stanu zapowiada, że:

„Będziemy przyjmować i badać każdą rzeczową myśl, niezależnie skąd ona pochodzi, czy od kół rządowych, partii albo krajów, od organizacji, czy też od poszczególnych osób”¹².

Dodatkowe elementy naświetlające stanowisko NRD w sprawie jedności Niemiec wniosła dyskusja, jaka toczyła się na pierwszym posiedzeniu Sekretariatu

⁹ Bliżej na ten temat: J. Muszyński, *Propozycje rządu NRD w sprawie rozwiązania problemu niemieckiego i zabezpieczenia pokoju w Europie*. „Przegląd Zachodni” nr 2/1966, ss. 361—362.

¹⁰ Omówienie zakresu działania zachodnioniemieckiego Ministerstwa do Spraw Ogólnoniemieckich (*Bundesministerium für Gesamtdeutsche Fragen*) zob. *Monografia Niemiec Współczesnych*, t. II, NRF, Poznań 1965, ss. 485—486; szerzej: J. Sułek, *Rewizjonizm terytorialny — generalna linia polityki wschodniej NRF* (cz. II). „Sprawy Międzynarodowe” nr 6/1965, ss. 31—33, tamże (ss. 51—54) charakterystyka Kuratorium „Niepodzielne Niemcy” (*Kuratorium „Un- teilbares Deutschland”*), działalność którego ostro krytykuje oświadczenie Sekretariatu Stanu.

¹¹ „Neues Deutschland” z 14 I 1966, s. 3.

¹² Tamże.

Stanu nad oświadczeniem złożonym przez sekretarza stanu J. Herrmanna. Wzięli w niej udział przedstawiciele partii politycznych, organizacji społecznych i świata nauki NRD¹³.

Na szczególną uwagę zasługuje tutaj wystąpienie ambasadora Gerharda Kegela, dotyczące podstawowych założeń polityki NRF w sprawach zjednoczenia oraz ich słuszności i przydatności¹⁴.

Jak wiadomo, stanowisko NRF w sprawie zjednoczenia opiera się na założeniu, iż winno ono dokonać się nie w drodze rokowań między dwoma państwami niemieckimi, lecz poprzez przeprowadzenie wolnych, ogólnoniemieckich wyborów. Spełnienie tego postulatu byłoby — zdaniem rządu zachodnioniemieckiego — urzeczywistnieniem prawa do samostanowienia narodu niemieckiego.

Jeśli chodzi o przeprowadzenie ogólnoniemieckich wyborów, to ta droga zjednoczenia jest — jak stwierdził G. Kegel — dziś już nieaktualna. Na nierealność tej koncepcji składa się nie tylko różnica liczby mieszkańców NRF i NRD, lecz przede wszystkim polityka, jaką prowadził i kontynuuje rząd NRF. Przesłanki ogólnoniemieckich wyborów zostały przez rząd zachodnioniemiecki przekreślone wskutek realizacji szeregu posunięć politycznych utrwalających podział Niemiec, a mianowicie przez przystąpienie NRF do NATO, remilitaryzację, wrogość wobec NRD i wprowadzenie ustawodawstwa wyjątkowego.

Również zachodnioniemiecka interpretacja prawa do samostanowienia narodu niemieckiego stwarza istotne trudności na drodze do jedności. Rozpatrując to zagadnienie G. Kegel podkreślił, iż w świetle sytuacji, jaka wytworzyła się w Niemczech, nie może już być aktualna teza o prawie do samostanowienia narodu niemieckiego rozpatrywanego jako całość. Obecnie podmiotami tego prawa są dwa odrębne, suwerenne niemieckie państwa narodowe, każde z nich z niemieckim społeczeństwem i wyprowadzające genezę tego prawa z odmiennych podstaw. Obok nich istnieje jeszcze odrębny twór terytorialny, Berlin zachodni, również z własną ludnością niemiecką. Za podmiot prawa do samostanowienia nie można nadal traktować abstrakcyjnego, jednolitego narodu niemieckiego, choć jego idea żyje jeszcze w świadomości wielu ludzi i który stanowi cel do osiągnięcia, lecz który od 16 lat jest nieaktualny jako państwowa rzeczywistość — stwierdził G. Kegel. Rozpad jedności państwa niemieckiego spowodował, iż:

„W miejsce dawnego jednolitego narodu niemieckiego, który w przeszłości w jednolitych Niemczech stanowił prawnomiędzynarodową podstawę prawa do samostanowienia, nastąpił podział na część narodu niemieckiego obejmującego obywateli NRD i na część narodu niemieckiego obejmującego obywateli NRF. Tak więc istnieją obecnie co najmniej dwa niemieckie podmioty prawa międzynarodowego tworzące obecnie dla Niemców prawo do samostanowienia”¹⁵.

Natomiast odnośnie do zagadnienia prawa do samostanowienia dla ludności Berlina zachodniego, to G. Kegel stwierdził:

„gdy po likwidacji reżimu okupacyjnego i po traktatowym ustaleniu statutu międzynarodowego problemy samostanowienia będą mogły być rozwiązane, wówczas NRD — uwzględniając swe i swoich obywateli życiowe interesy — będzie gotowa również dla ludności Berlina zachodniego uznać prawo do samostanowienia”¹⁶.

¹³ Omówienie przebiegu dyskusji oraz treści wypowiedzi dyskutantów w: „Neues Deutschland” z 15 I 1966, s. 6.

¹⁴ „Neues Deutschland” z 16 I 1966, s. 4.

¹⁵ Tamże.

¹⁶ Tamże.

Rozpatrując generalnie prawo narodu niemieckiego do samostanowienia w obec-
nie istniejącej sytuacji to

„rola tego prawa winna polegać przede wszystkim na tym, żeby nie tylko spo-
łeczeństwo NRD, lecz także społeczeństwo NRF zażądało od swych rządów, by na
zasadzie równouprawnienia prowadziły politykę zbliżenia państw niemieckich,
porozumienia i współpracy celem zabezpieczenia pokoju i usunięcia podziału”¹⁷.

Działalność Sekretariatu Stanu do Spraw Ogólnoniemieckich skupiła się przede
wszystkim na podejmowaniu kroków zmierzających do polepszenia wzajemnych
stosunków między obu państwami niemieckimi oraz na wskazywaniu i przeciw-
działaniu tym przejawom polityki wewnętrznej NRF, które w zasadniczy sposób
utrudniają zjednoczenie i zbliżenie. W zakresie tego programu odnotować można
szereg konkretnych posunięć ilustrujących działalność Sekretariatu.

W dniu 19 III 1966 r. sekretarz stanu J. Herrmann skierował do przewodni-
czących frakcji SPD w parlamentach krajowych Bawarii, Hesji i Dolnej Saksonii
jednobrzmiące pisma dotyczące sytuacji, jaka wytworzyła się na granicy pomiędzy
tymi krajami a NRD¹⁸. Dochodziło tam mianowicie wielokrotnie do incydentów,
wywierających poważny wpływ na całokształt stosunków między obu państwami
niemieckimi. Stan napięcia, jaki istnieje na granicy, wpływa bezpośrednio na sy-
tuację ludności zamieszkującej obszary przygraniczne i uniemożliwia podjęcie ma-
łego ruchu granicznego. Mając ten fakt na uwadze, pismo postuluje, aby socjal-
demokratyczni działacze polityczni krajowi i komunalni wystąpili w stosunku do
władz zachodnoniemieckich z inicjatywą uregulowania całokształtu problemów
ludności z obszarów przygranicznych przez przystąpienie do rokowań z NRD
w odnośnych sprawach¹⁹.

Ważnym odcinkiem działalności Sekretariatu Stanu oraz Rady do Spraw Ogól-
noniemieckich było rozpatrywanie wpływu obowiązującego na NRF ustawodawstwa,
zwłaszcza karnego i wyjątkowego oraz wyroków sądów zachodnoniemieckich, na
możliwości zjednoczenia Niemiec. Zagadnieniu temu poświęcone było szereg oświad-
czeń zarówno ze strony Sekretariatu, jak i Rady²⁰. Oświadczenia te podkreślają, iż
ustawodawstwo o stanie wyjątkowym i prawo karne NRF stanowią jeden z ele-
mentów polityki zachodnoniemieckiej skierowanej przeciwko NRD. Obowiązujące
szeregi ustaw stanowią istotną przeszkodę prawną ku zbliżeniu i porozumieniu
między państwami niemieckimi. Należy do nich ustawa o ochronie państwa z dnia
30 VIII 1951 r. oraz kodeks karny NRF wraz z dodanymi nowelami²¹. Wpływ usta-
wodawstwa karnego NRF jako czynnika utrudniającego zjednoczenie przejawiał się
też w szeregu wyroków Sądu Federalnego (*Bundesgerichtshof*), a zwłaszcza w wy-
rokach jego wydziału karno-politycznego²². Poważną przeszkodę w rozwijaniu kon-
taktów między państwami niemieckimi tworzą te przepisy karne i wytyczne
Sądu Federalnego, które wypowiadają się o tzw. związkach sprzecznych z konsty-
tucją NRF. Organizacje te są w NRF zakazane i ścigane, a ich członkowie nara-

¹⁷ Tamże.

¹⁸ „Aussenpolitische Korrespondenz” nr 13/1966, s. 108.

¹⁹ Pismo zwraca się do członków SPD w różnych organach przedstawicielskich NRF
od najwyższego do najniższego szczebla („Neues Deutschland” z 19 III 1966, s. 2).

²⁰ Zob. np. „Aussenpolitische Korrespondenz” nr 15/1966, ss. 121—122 oraz nr 21, ss. 169—
170, 172; „Neues Deutschland” z 18 V 1966, s. 1 i 6.

²¹ Oświadczenia wliczają szereg postanowień kodeksu karnego NRF, które uznają za po-
ważne przestępstwa wszelkiego rodzaju działalność i kontakty na rzecz zjednoczenia Niemiec
dokonanego w oparciu o propozycje NRD.

²² Oświadczenia wymieniają liczbę 200 000 postępowań karnych wszczętych w NRF od
1952 r. przeciwko osobom występującym za porozumieniem i zjednoczeniem państw niemiec-
kich. Ofiarami tego postępowania padli nie tylko obywatele NRF, lecz także setki obywateli
NRD, którzy w NRF reprezentowali pokojową i demokratyczną politykę swego państwa.

zeni są na poważne represje karne. Obostrzenie tych przepisów nastąpiło po delegalizacji KPD w 1956 r. Sąd Federalny wielokrotnie dawał wyraz pogładowi, iż partie i organizacje działające w NRD są sprzeczne z konstytucją NRF, a ich członkowie uznawani są za „wrogów konstytucji” i osoby popełniające przestępstwo „zbrodni stanu”²³. Dodatkowym aspektem wskazującym na rolę, jaką pełni kodeks karny NRF, jest określenie zasięgu terytorialnego jego obowiązywania. Otóż zasięg ten pokrywa się z obszarem byłej Rzeszy Niemieckiej w granicach z dnia 31 XII 1937 r.

W związku z tym stanem oświadczenia podkreślają pilną potrzebę przeprowadzenia w NRF reformy ustawodawstwa dotyczącego przestępstw politycznych, która winna pójść w kierunku stworzenia należytych gwarancji prawnopństwowych dla kontaktów między przedstawicielami państw niemieckich, ich obywateli i organizacji. Reforma ta winna przede wszystkim dokonać następujących zmian w ustawodawstwie zachodnioniemieckim:

1) uchylić polityczne przepisy karne z okresu zimnej wojny. Dotyczy to w szczególności kwestii zdrady stanu i zagrożenia państwa;

2) ogłosić odpowiednie przepisy prawne zabezpieczające niekaralność wszelkich działań, które mają za cel pokojowe zbliżenie, porozumienie i współpracę między państwami niemieckimi, ich obywatelami i organizacjami;

3) ogłosić za niebyłe i uchylone te wyroki Sądu Federalnego, które uznają wyżej wymienione działania za sprzeczne z konstytucją i karalne;

4) uchylić wprowadzoną do zachodnioniemieckiej praktyki sądowej, sprzeczną z prawem międzynarodowym, wykładnię prawa karnego NRF i umorzyć opierające się na niej ściganie karne obywateli NRD i innych państw. W związku z tym winny ulec rozwiązaniu instytucje, których działalność skierowana jest przeciwko NRD, jak np. tzw. Główna Centrala w Salzgitter.

Wyżej zarysowana działalność Sekretariatu Stanu do Spraw Ogólnoniemieckich nie wyczerpuje całokształtu problemów będących przedmiotem zainteresowań Sekretariatu, jak też Rady do Spraw Ogólnoniemieckich. Przykładowo wymienić jeszcze można zagadnienie pokojowej i demokratycznej przyszłości NRF, któremu to poświęcone było odrębne posiedzenie Rady do Spraw Ogólnoniemieckich w dniu 16 VI 1966 r.²⁴ Na posiedzeniu tym wystąpił sekretarz stanu J. Herrmann przedstawiając zasadnicze tezy zawarte następnie w specjalnej publikacji wydanej pod auspicjami Sekretariatu Stanu na temat demokratycznej przyszłości NRF²⁵.

W dniu 2 II 1967 r. podano do wiadomości, iż Rada Ministrów NRD podjęła decyzję o przemianowaniu Sekretariatu Stanu do Spraw Ogólnoniemieckich na Sekretariat Stanu do Spraw Zachodnioniemieckich²⁶. Komunikując o tej decyzji na posiedzeniu Rady do Spraw Ogólnoniemieckich, sekretarz stanu J. Herrmann zaproponował jednocześnie przemianowanie organu doradczego Sekretariatu Rady do Spraw Ogólnoniemieckich na Radę do Spraw Zachodnioniemieckich.

Zasadniczą przyczyną, która skłoniła rząd NRD do przemianowania Sekreta-

²³ Są to następujące organizacje: Niemiecka Socjalistyczna Partia Jedności, Wolne Niemieckie Związki Zawodowe, Wolna Młodzież Niemiecka, Front Narodowy, Organizacja Miast i Gmin Niemieckich, Związek Wzajemnej Pomocy Chłopskiej, Demokratyczny Związek Kobiet Niemieckich, Towarzystwo Przyjaźni Niemiecko-Radzieckiej, Związek Niemieckich Spółdzielni Spożywców, Niemiecki Związek Gimnastyczny i Sportowy.

²⁴ „Neues Deutschland” z 17 VI 1966, s. 1 i 6; sprawozdanie z dyskusji, jaka odbyła się na posiedzeniu, zob.: „Neues Deutschland” z 18 VI 1967, s. 4.

²⁵ *Wohin? Fragen, Widersprüche, Wege, Gedanken über eine demokratische Zukunft der Bundesrepublik*. Red. Otto Rheinhold i in. Berlin 1966, ss. 357. Książka opatrzona została przedmową napisaną przez sekretarza stanu J. Herrmanna (obszerne omówienie tej publikacji zob. w „Przeglądzie Zachodnim” nr 1/1967).

²⁶ „Neues Deutschland” z 3 II 1967, s. 1.

riatu, jest polityka nowego rządu NRF utworzonego w dn. 1 XII 1966 r. przez kanclerza Kurta Kiesingera²⁷.

W oświadczeniu, które w związku z przemianowaniem Sekretariatu i Rady złożył J. Herrmann, program polityczny nowego rządu zachodniemieckiego poddany został b. ostrej krytyce. Oświadczenie stwierdza, że w programie tym nie tylko nie ma nowych akcentów wskazujących na zmianę stanowiska NRF w sprawach ogólnoniemieckich, lecz przeciwnie —

„z chwilą objęcia przez ten rząd urzędowania, nastąpiło zdecydowane zaostrezenie dotychczasowej polityki bońskiej polegającej na sabotowaniu każdego porozumienia i blokowaniu równoprawnych rokowań”²⁸.

W tej sytuacji, z winy rządu zachodniemieckiego i związanych z nim kół wielkiej finansjery, pojęcie „ogólnoniemiecki” straciło wszelką treść i stało się bezprzedmiotowe. Stąd właśnie ta polityka, pogłębiająca podział Niemiec, zmusiła rząd NRD do przemianowania Sekretariatu.

Oceniając podjęte przez rząd zachodniemiecki zabiegi zmierzające do poprawy stosunków z państwami wschodnioeuropejskimi, oświadczenie podkreśla, że w istocie treść polityki wschodniej NRF pozostała bez zmian:

„Rząd Kiesingera wykorzystał nawiązanie stosunków dyplomatycznych z Socjalistyczną Republiką Rumunii, po fiasku doktryny Hallsteina, aby ponownie prowokacyjnie ogłosić roszczenie do wyłącznego reprezentowania Niemiec, a także wykorzystać je do niepohamowanych wypadów przeciwko socjalizmowi, przeciwko krajom socjalistycznym, a zwłaszcza przeciwko NRD”²⁹.

Oceniając krótką, bo zaledwie kilkunastomiesięczną działalność Sekretariatu Stanu do Spraw Ogólnoniemieckich, a ostatnio Zachodniemieckich, nasuwa się przede wszystkim wniosek, że utworzenie tego rodzaju placówki państwowej w NRD jest dowodem jej ciągłych poszukiwań sposobów likwidacji przeszkód na drodze do zjednoczenia, a następnie porozumienia i odprężenia w stosunkach między dwoma państwami niemieckimi. Osiągnięcie tego celu mogłoby przyczynić się do utworzenia drogi wiodącej ku poprawie ogólnej atmosfery politycznej w Europie.

Józef Muszyński

GOSPODARKA NRD W 1966 R. I PLAN GOSPODARCZY NA ROK 1967

Reformy planowania i zarządzania gospodarką NRD, przeprowadzane stopniowo od trzech lat zgodnie z uchwałami VI Zjazdu SED, dają pozytywne wyniki. W pewnej mierze rezultatem tych reform jest harmonijny i stały rozwój gospodarki NRD w ubiegłych latach, przy czym niemałą rolę odgrywa wytwarzający się u pracowników nawyk myślenia kategoriami gospodarki narodowej. Dzięki temu wzrosło u nich poczucie odpowiedzialności za całość gospodarki i tu leży jedno z podstawowych źródeł zwiększającej się efektywności działań gospodarczych.

²⁷ Z treści *exposé*, jakie w *Bundestagu* wygłosił nowy kanclerz NRF K. Kiesinger, wynika wyraźnie, że rząd zachodniemiecki ponownie odrzucił możliwość uznania drugiego państwa niemieckiego, stojąc w dalszym ciągu na stanowisku wyłączności w reprezentowaniu Niemiec i przemawianiu w imieniu całego narodu niemieckiego („Bulletin des Presse- und Informationsamtes der Bundesregierung” 1966, nr 157, ss. 1262—1270).

²⁸ „Neues Deutschland” z 3 II 1967, s. 6.

²⁹ Tamże.